

فرمول‌بندی تیپ‌ها و محیط‌ها

حمید نظری

نهاده است که تیپ‌ها نتیجه‌ی عادی رشد در یک فرهنگ خاص هستند. هر تیپ به اصطلاح با یک مدل نظری و چند هدف در ذهن قابل توصیف است. این اهداف عبارت‌اند از:

۱. طراحی چارچوب تجربه‌هایی که به نوع خاصی از شخصیت می‌انجامد.
۲. بیان این نکته که چگونه تجربه‌ی شخصی به آمادگی خاصی منجر می‌شود و چگونه این آمادگی به سلسله‌ی وسیعی از رفتارهای بشر می‌انجامد.

تیپ واقع‌گرا

تجربیات و وراثت خاص فرد واقع‌گرا به رجحان فعالیت‌هایی منجر می‌شود که نتیجه‌ی آن سروکار داشتن آشکار و منظم با اشیاء، ابزار، ماشین‌ها و حیوانات، و اجتناب از فعالیت‌های آموزشی یا درمانی است. این تمایلات رفتاری به نوبه‌ی خود به کسب صلاحیت‌های عملی، مکانیکی، کشاورزی، الکتریکی و فنی منتهی می‌شوند.

رشد این الگوها، فعالیت‌ها، صلاحیت‌ها و علاقه‌های واقع‌گرایانه‌ی فردی را سبب می‌شود و در نتیجه فرد رفتارهای زیر را از خود نشان دهد:

۱. مشاغل یا موقعیت‌های واقع‌گرایانه مانند مهندسی برق را ترجیح می‌دهد و از فعالیت‌های اجتماعی دوری می‌کند.
۲. برای حل مشکلات خود در کار از صلاحیت‌های واقع‌گرایانه استفاده می‌کند.
۳. خود را فردی دارای توانایی‌های ورزشی و مکانیکی و فاقد توانایی در ارتباطات انسانی تصور می‌کند.
۴. برای اشیای عینی و خصوصیات مشخص قابل لمس

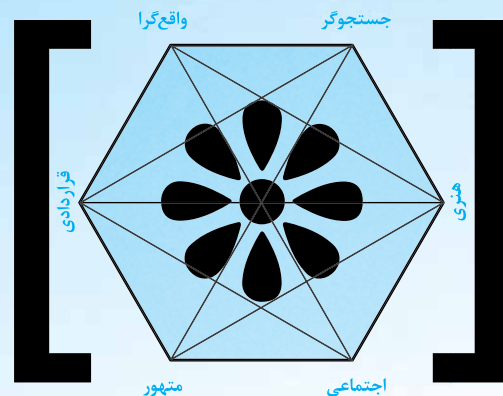
چکیده

«فرمول‌بندی تیپ‌ها» مدلی است برای ارزشیابی افراد، به‌منظور کشف اینکه این تیپ افراد چگونه رشد کرده‌اند، چگونه می‌توان آن‌ها را تشخیص داد، انتظار می‌رود چگونه رفتار کنند یا درک شوند و چگونه به یکدیگر مربوط‌اند. فرمول‌بندی مربوط به محیط‌های نمونه، با فرمول‌بندی مربوط به تیپ‌های شخصیتی موازی هستند. هر دو نوع فرمول‌بندی بر فعالیت‌ها، صلاحیت‌ها، برداشت‌ها و ارزش‌ها تأکید دارند.

کلیدواژه‌ها: تیپ واقع‌گرا، تیپ جست‌وجوگر، تیپ هنری، تیپ اجتماعی، تیپ متهور، تیپ قراردادی، تیپ شناختی

مقدمه

جان لوئیس هالند (۱۹۱۹-۲۰۰۸)، روان‌شناس و استاد بازنشسته‌ی جامعه‌شناسی در «دانشگاه جان هاپکینز» آمریکا پس از فراغت از تحصیل به مدت سه سال در ارتش به‌عنوان دستیار روان‌شناسی و مجری «آزمون وکسلر» خدمت کرد. توجه هالند، در هنگام کار روی پایان‌نامه‌ی دکترای خود، به موضوع «هنر و شخصیت» جلب شد که همان ریشه‌ی مطالعات آتی وی را فراهم آورد و سرانجام پایان‌نامه‌ی دکترای خود را تحت همین عنوان نوشت. پس از آن در سال ۱۹۵۳ پرسش‌نامه‌ی «رجحان حرفه‌ای» و سپس «جست‌وجوی خودفرمان»^۱ (SDS) را تدوین کرد که هر دو در بسیاری از کشورها مورد استفاده قرار گرفته است. هالند در رابطه با فرمول‌بندی تیپ‌ها یا فرض را بر این

فعالیت‌های ترجیحی خود انتخاب می‌کند.

۲. برای حل مشکلاتی که در کار و محیط‌های دیگر وجود دارد، از صلاحیت‌های جست‌وجوگرانه استفاده می‌کند.

۳. خود را فردی دارای توانایی‌های علمی و ریاضی و فاقد توانایی رهبری می‌پندارد.

۴. برای علم ارزش قائل است.

تیپ جست‌وجوگر دارای ویژگی‌هایی به این شرح است: تحلیل‌گر، منتقد، روشن‌فکر، منطقی، کناره‌گیر، کنج‌کاو، دقیق، هوشیار، مستقل، درون‌نگر، خوددار، پیچیده، بدبین و فروتن.

محیط‌ها تجارب محیطی موازی همین تیپ را برای فرد فراهم می‌کنند و این تجارب محیطی به پیدایش ویژگی‌های ثانویه زیر در او منجر می‌شوند:

۱. به مشاغل جست‌وجوگرانه جذب می‌شود.
۲. در همسازی با دیگران به استفاده از راه‌های منطقی، تحلیلی و غیرمستقیم تمایل بیشتری دارد.

تیپ هنری

تجربیات و وراثت خاص فرد متعلق به تیپ هنری، به رجحان فعالیت‌هایی از سوی او منجر می‌شود که پیامد آن، فعالیت‌های پیچیده، آزاد و غیرمنظم که شامل سر و کار داشتن با مواد فیزیکی، کلامی، یا انسانی برای خلق اشکال یا محصولات هنری و بیزاری از فعالیت‌های مرتب و سازمان یافته است. رشد این الگوها فعالیت‌ها، صلاحیت‌ها و علاقه‌های هنری فردی را سبب می‌شود که رفتارهای زیر را از خود نشان می‌دهد.

مثل پول، قدرت و مقام ارزش قائل می‌شود.

از آنجا که شخص واقع‌گرا دارای ترجیحات ذکر شده است، مستعد ویژگی‌هایی به این شرح است:

غیر اجتماعی، مادی، اصیل، اهل عمل، صرفه‌جو، سرسخت، خودمحور، غیرشهودی، رک، بهنجار، مُصر، انعطاف‌ناپذیر و بی‌پیرایه.

محیط، برای فرد تجارب محیطی‌ای موازی با تیپ شخصیتی او فراهم می‌کند. این تجارب محیطی به پیدایش ویژگی‌های ثانویه زیر در افراد منجر می‌شوند؛ به عبارت دیگر افراد در این گونه محیط‌ها:

۱. به نفوذهای سنتی و عمل‌گرایانه حساسیت بیشتری نشان می‌دهند.
۲. به مشاغل واقع‌گرایانه بیشتر جذب می‌شوند.
۳. در همسازی با دیگران کمتر مهارت دارند. از روش‌های همسازی ساده، مستقیم و طبیعی بهره می‌گیرند.

تیپ جست‌وجوگر

تجربیات و وراثت خاص فرد جست‌وجوگر به رجحان فعالیت‌هایی منجر می‌شود که پیامد آن بررسی خلاق مشاهد‌های، نمادی و منظم فرد از پدیده‌های فیزیکی، زیست‌شناختی و فرهنگی به‌منظور فهم و کنترل این پدیده‌هاست و از فعالیت‌های اجتماعی و تکراری دوری می‌کند. رشد این الگوهای فعالیت‌ها، صلاحیت‌ها و علاقه‌های جست‌وجوگرانه فردی را سبب می‌شود و در نتیجه او رفتارهای زیر را از خود نشان می‌دهد:

۱. مشاغل یا موقعیت‌های جست‌وجوگرانه‌ای به‌منظور

۱. مشاغل یا موقعیت‌های هنری را ترجیح می‌دهد.
 ۲. برای حل مشکلاتی که در محیط کار و محیط‌های دیگر به وجود می‌آید، از صلاحیت‌های هنری استفاده می‌کند.
 ۳. خود را فردی مبتکر، سازش‌ناپذیر، و دارای توانایی در زمینه‌های هنری، موسیقی، بازیگری و... می‌پندارد.
 شخص دارای تیپ هنری از ویژگی‌هایی به این شرح برخوردار است: عاطفی، آرمان‌گرا، خودانگیخته، سازش‌ناپذیر، حساس، درون‌نگر، بی‌نظم، ابرازگر، خیال‌پرداز، مستقل، مبتکر، آزادمنش و شهودی.
 محیط تجارب محیطی موازی همین تیپ را برای فرد فراهم می‌کنند و این تجارب محیطی به پیدایش ویژگی‌های ثانویه زیر در فرد منجر می‌شوند:

۱. به نفوذهای فردی، هیجانی و تخیلی حساسیت بیشتری نشان می‌دهد.
۲. به مشاغل هنری و نقش‌هایی که او را در فعالیت‌های هنری نشان می‌دهد، بیشتر جذب می‌شود.
۳. در همسازی با دیگران به شیوه‌های شخصی، عاطفی و غیرقراردادی تمایل بیشتری دارد.

تیپ اجتماعی

تجربیات و وراثت خاص فرد اجتماعی به رجحان فعالیت‌هایی منجر می‌شود که پیامد آن‌ها اداره کردن دیگران به‌منظور آگاه ساختن، تعلیم دادن، درمان یا راهنمایی آنان و دوری از فعالیت‌های سازمان یافته و استفاده از مواد، ابزار یا ماشین‌های مربوطه است. رشد این الگوهای فعالیت، فردی را به وجود می‌آورد که رفتارهای زیر را از خود نشان می‌دهد:

۱. آن دسته از مشاغل یا موقعیت‌های اجتماعی را ترجیح می‌دهد که در آن‌ها می‌تواند به فعالیت‌های ترجیحی خود بپردازد.
۲. برای حل مشکلاتی که در کار و محیط‌های دیگر وجود دارد، از صلاحیت‌های اجتماعی استفاده می‌کند.
۳. خود را فردی علاقه‌مند به کمک به دیگران، درک آنان و دارای توانایی تدریس و فاقد توانایی مکانیکی می‌پندارد.
 تیپ اجتماعی دارای ویژگی‌هایی به این شرح است: مسلط،

**فرمول‌بندی تیپ‌های
 شخصیتی و محیط‌های
 نمونه، ابزاری را برای
 توصیف و درک این امر
 فراهم می‌آورد که وقتی
 فردی خاص در محیطی
 به خصوص زندگی می‌کند،
 چه اتفاقی روی می‌دهد**

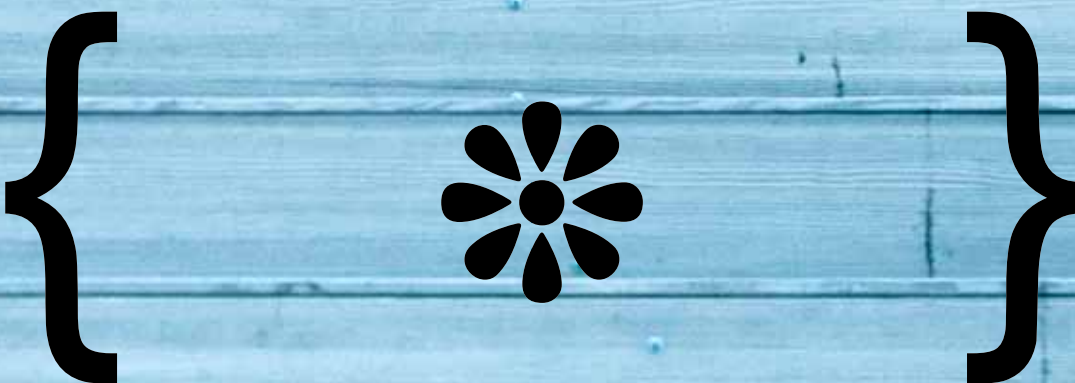
صبور، آرمان‌گرا، مشوق، معاشرتی، صمیمی، سخاوتمند، اهل همکاری، امدادگر، مهربان، مسئول، فهمیده، رفیق و تلفیقی. محیط، تجارب محیطی موازی همین تیپ را برای فرد فراهم می‌آورد و این تجارب محیطی به پیدایش ویژگی‌های ثانویه زیر در فرد منجر می‌شوند:

۱. به نفوذهای اجتماعی، انسانی و مذهبی حساسیت بیشتری نشان می‌دهد.
۲. به مشاغل اجتماعی و نقش‌هایی که او را در فعالیت‌های اجتماعی شرکت دهد، جذب می‌شود.
۳. در همسازی با دیگران، به رفاقت، هم‌پاری و همکاری تمایل بیشتری دارد.

تیپ متهور

تجربیات و وراثت خاص فرد متهور به رجحان فعالیت‌هایی منجر می‌شود که پیامد آن اداره کردن دیگران برای به دست آوردن اهداف سازمان و کسب درآمد اقتصادی و بیزاری از فعالیت‌های مشاهده‌ای و نمادی است. رشد این الگو فعالیت‌ها، علاقه‌های متهورانه فردی را سبب می‌شود و در نتیجه فرد رفتارهای زیر را از خود نشان می‌دهد:

۱. مشاغل یا موقعیت‌های متهورانه‌ای را ترجیح می‌دهد که در آن‌ها بتواند فعالیت‌های ترجیحی خود را انجام دهد و از موقعیت‌های جست‌وجوگرانه دوری می‌کند.
۲. برای حل مشکلات محیط کار و سایر محیط‌ها، از صلاحیت‌های متهورانه استفاده می‌کند.
۳. خود را فردی پرخاشگر، مطمئن به خود و دارای توانایی رهبری و سخن گفتن می‌پندارد.
۴. برای پیشرفت اقتصادی و سیاسی ارزش قائل می‌شود. شخص متهور دارای این ویژگی‌هاست: زیاده‌طلب، بانرژی، هیجان‌طلب، مطمئن به خود، پرحرف، جاه‌طلب، ماجراجو، خودنما، برون‌نگر، معاشرتی و سلطه‌جو.
 محیط‌ها، تجارب محیطی موازی همین تیپ را برای فرد فراهم می‌کنند و این تجارب محیطی به پیدایش ویژگی‌های ثانویه زیر در فرد منجر می‌شوند:
۱. به مشاغل متهورانه و نقش‌هایی که آن‌ها را در فعالیت‌های متهورانه نشان می‌دهند، بیشتر جذب می‌شود.

۲. در همسازی با دیگران به شیوه‌های متهورانه، از طریق سلطه‌جویی، پرحرفی و غیره تمایل بیشتری دارد.

تیپ قراردادی

تجربیات و وراثت فردی که دارای تیپ قراردادی است به رجحان فعالیت‌هایی منجر می‌شود که نتیجه آن پرداختن به فعالیت‌های ساده و مرتب، سروکار داشتن با داده‌ها، مانند نگهداری پرونده‌ها و بایگانی مطالب، تنظیم اطلاعات نوشتاری و عددی طبق نقشه تعیین شده، راه انداختن ماشین‌های اداری و پردازش داده‌ها برای کسب اهداف سازمانی و بیزاری از فعالیت‌های مبهم، آزاد یا سازمان نیافته است.

رشد این الگوها فعالیت‌ها فردی را به وجود می‌آورد که رفتارهای زیر از خود نشان می‌دهد:

۱. آن دسته از مشاغل یا موقعیت‌های قراردادی را ترجیح می‌دهد که در آن‌ها بتواند به فعالیت‌های ترجیحی خود بپردازد.

۲. برای حل مشکلات در محیط کار و سایر محیط‌ها از صلاحیت‌های قراردادی استفاده می‌کند.

۳. خود را فردی هم‌رنگ، منظم، و دارای توانایی دفتری و حسابداری می‌پندارد.

تیپ قراردادی دارای این ویژگی‌هاست: محتاط، وظیفه‌شناس، کارآمد، منظم، اهل عمل، دوراندیش، فاقد تخیل، هم‌رنگ، انعطاف‌ناپذیر، خوددار، مطیع، پیگیر، صرفه‌جو و مدافع.

محیط‌ها، تجارب محیطی موازی همین تیپ را برای فرد فراهم می‌کنند و این تجارب محیطی به پیدایش ویژگی‌های ثانویه زیر در فرد منجر می‌شود:

۱. به نفوذهای مادی، پول، مقام، و قدرت حساسیت بیشتری نشان می‌دهد.

۲. به نقش‌ها و مشاغل قراردادی بیشتر جذب می‌شود.

۳. در همسازی با دیگران، شیوه‌های قراردادی، کنترل شده، هم‌رنگ و عملی تمایل بیشتری دارد.

ارزشیابی افراد و محیط

برای سنجش تیپ و شخصیت افراد می‌توان از روش‌های

کیفی بهره گرفت. فرد می‌تواند رجحان‌های خود را بیان کند. برای مثال، فرد ممکن است بخواهد فیزیکدان شود یا به‌عنوان فیزیکدان استخدام شود یا تصمیم بگیرد در رشته فیزیک فارغ‌التحصیل شود یا برای رشته فیزیک نام‌نویسی کند. نتیجه این هر چهار نوع اطلاعات سبب می‌شود او را در تیپ جست‌وجوگر طبقه‌بندی کنیم.

در ارزیابی محیط، از آنجا که بسیاری از ویژگی‌های مهم روان‌شناختی موجود در محیط به وسیله مردم حاضر در آن شکل یافته است، می‌توانیم محیط را با سنجش جمعیت آن مشخص کنیم. «فن ارزیابی محیطی»^۲ (EAT) به همین منظور پدید آمده و می‌توان آن را برای ارزیابی جمعیت یک دانشکده، بیمارستان و سایر محیط‌ها به کار گرفت. محیط‌های نمونه مانند تیپ‌های شخصیتی نشان دهنده فرضیات زیادی درباره رفتار اجتماعی، تحصیلی، شخصی و شغلی هستند. فرمول‌بندی تیپ‌های شخصیتی و محیط‌های نمونه، ابزاری را برای توصیف و درک این امر فراهم می‌آورد که وقتی فردی خاص در محیطی به‌خصوص زندگی می‌کند، چه اتفاقی روی می‌دهد.

و نشان می‌دهد که حرفه یا رشد شخصی در طول زندگی، زنجیره‌هایی طویل از تعامل فرد - محیط است و نتایج آن‌ها را هر کس می‌تواند در جریان رشد و بالا رفتن سن مشاهده کند. در مقاله آینده شیوه ارزیابی علاقه‌ها در بخش‌ها و چگونگی طبقه‌بندی آن‌ها در هر کدام از تیپ‌ها و محیط‌ها بیان خواهد شد.

پی‌نوشت‌ها

1. Self. direct Search

2. Environmental Assesment Technique (EAT)

این فن شامل آمارگیری از مشاغل و آموزش رجحان‌ها یا رجحان‌های حرفه‌ای یک جمعیت است. رجحان‌های مزبور طبق معیارهای عضویت طبقاتی متعلق به یکی از شش محیط طبقه‌بندی می‌شود و نتیجه این طبقه‌بندی در یک نیم‌رخ شش متغیره قرار می‌گیرد. اعداد مطلق در مورد هر تیپ به درصدی از کل جمعیت یا محیط یا سازمان خاص تبدیل می‌شود.

منابع

۱. هالند، جان. حرفه مناسب شما چیست؟ ترجمه سیمین حسینیان و سیده منوره یزدی. انتشارات آگاه. چاپ دوم، ۱۳۸۵.

2. key to Holland Test, Hollands Theory, Journal of counselling (اینترنت).

